

Недзельська Т. О., бакалавр, Колісник О. В., професор

Київський національний університет технологій та дизайну

МАЛЬОПИС ЯК ВЛАСНИЙ ВИД УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Визначено особливості співвідношення мальовпису та сучасних коміксів. Уточнено поняття «мальовпис» і розглянуто історію створення перших коміксів. Досліджено вплив коміксів на жителів України та проаналізовано ілюстрації та художні стилі мальовпису. Вивчено різновиди українських коміксів та проведено аналіз найпопулярніших мальовписів в Україні.

Ключові слова: українські комікси, традиції, мальовпис, комікс, мовна бульбашка, карикатура, комікстрипи, комікбуки, протокомікси, артбук, манга.

Nedzelska T. O., Kolisnyk O. V.

Kyiv National University of Technologies and Design

MALOPYS AS A DISTINCTIVE FORM OF UKRAINIAN CULTURE

Abstract. The features of the relationship between painting and the contemporary comic book are determined. The concept of "sketch" is clarified and the history of the first comics is considered. The influence of comics on the inhabitants of Ukraine is studied, illustrations and artistic styles of painting are analysed. The article examines the types of Ukrainian comics and analyses the most popular cartoons in Ukraine.

Keywords: Ukrainian comics, traditions, drawing, comic strip, speech bubble, caricature, comic strips, comic books, protomixes, artbook, manga.

Вступ. Мальовпис, український власний вид культури, є предметом інтересу та дослідження як мистецтвознавців, так і культурологів. У контексті вивчення цього яскравого явища виникають питання, які потребують вивчення та осмислення. Мальовпис являє собою феномен, який не лише має глибокі історичні корені в українському народному мистецтві, але й набуває нових виявів у сучасному культурному просторі. Однак, не дивлячись на існуючі дослідження і публікації, багато питань стосовно мальовпису залишаються невирішеними або потребують подальшого аналізу.

Так на XI Міжнародному фестивалі «Книжкового Арсеналу», який відбувся 24 червня 2023 року, провідні дослідники комікс-спільноти: засновник видавництва «Novkulaka» Ярослав Мішенів, художник та ілюстратор Сашко Ком'яхов, перекладачка та редакторка Марина Дубина та ведучий ютуб-каналу «Третя Паралель» Микита Янюк, дискутували з питань актуальності та популярності мальовписів в Україні та по всьому світу [3].

Наразі відомості щодо походження, та впливу мальовпису на сучасну українську культуру залишаються темами, які потребують подальшого розгляду. Таким чином, метою цього дослідження є розкриття вагомих аспектів мальовпису та його ролі у сучасному культурному контексті.

Постановка завдання. Дослідження мальовпису як окремого явища української культури та визначення головних чинників, що впливають на його розвиток, для подальшого розкриття потенціалу цього мистецького явища в Україні.

Результати досліджень. Українські комікси, у всій своїй різноманітності та виразності, стали важливим елементом української культури, і вивчення його історії та сучасного стану є ключовим завданням для культурологів, мистецтвознавців та всіх, хто цікавиться українською культурою.

Мальовписи, або комікси, представляють собою послідовність малюнків у чорно-білому або кольоровому виконанні, зазвичай супроводжуються короткими текстовими блоками, які утворюють послідовний наратив, часто у формі діалогів. Походження

коміксів можна прослідкувати до комікстріпів, які склалися з комічних карикатурних смужок, публікованих у газетах. Ці смужки згодом об'єднувалися в комікбуки, що в наш час визнаються прототипами сучасних коміксів, які відомі всім [3].

Залежно від конкретизації терміну, історія коміксів у Європі має початок ще в 15 столітті. Проте, сучасний формат коміксів, з використанням панелей, кадрів та «мовних бульбашок», а також сам термін "комікс", з'явився на початку 20 століття.

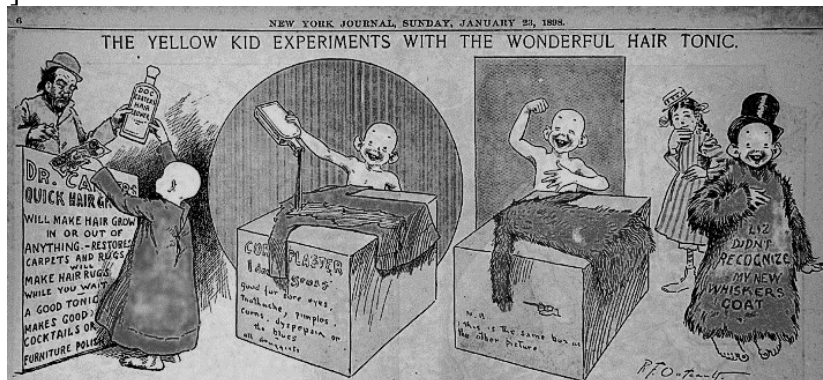
У 1833 році швейцарський педагог та письменник Родольф Топфер видав першу книгу коміксів під назвою "Histoire de M. Jabot" (створену у 1831 році) (рис. 1, 2), розглядаючи її як повноцінне мультимедійне джерело. Він пропонував свої комікси у форматі альбомів, подібних до італійського формату, і часто самостійно розповсюджував їх у кількості декількох сотень копій. Його приклад став іншим важливим кроком у розвитку коміксів [11].

Джерело: [9].

Рис. 1, 2. Histoire de M. Jabot

Політичні карикатури Вільяма Хогарта в XVIII столітті можна розглядати як передвісників сучасних коміксів, оскільки вони мають схожу форму – серію малюнків, які об'єднані спільною тематикою. Перший американський комікс "Ведмедик і тигр" побачив світ у 1892 році, і набув великої популярності. Також слід згадати історію "Yellow Kid" (рис. 3) про маленького хлопчика з Китаю, який вирушив у пошуках пригод в Америку [11].

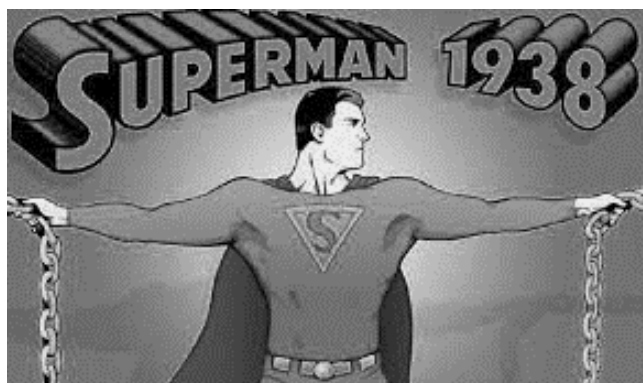

Джерело: [10].

Рис. 3. Yellow Kid

Творець коміксів Рудольф Деркс винайшов «бульбашки», або рамочки, в яких герої висловлюють свої діалоги. Після 1892 року комікси переживають стрімкий розвиток, народжуються нові незабутні герої, деякі з яких залишаються популярними й досі. Серед них Супермен, Бетмен, Людина-павук, Дональд Дак, Міккі Маус, Капітан

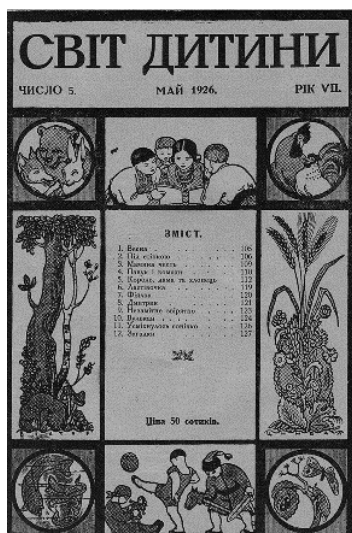
Америка, Деллі, та Харві. Появляються видавничі компанії, такі як Marvel, DC, Dark Horse і Image Comics (рис. 4), які спеціалізуються на створенні та виданні коміксів [11].

Джерело: [4].

Рис. 4. Marvel

Початком цієї творчості в Україні є 1921 рік в львівському видавництві «Світ дитини» (рис. 5) де була опублікована книга під назвою «Чорнокнижник з Чорногори». Ця віршована поема була написана Ярославом Вільшенко, чие справжнє ім'я – Антін Лотоцький. Книга складається із 72 сторінок, і до кожної з них створені ілюстрації Антоном Манастирським. Зазвичай на цих ілюстраціях зображено події, які описані в тексті на цій же сторінці. В бібліотеці українського мистецтва вважають «Чорнокнижника з Чорногори» (рис. 6) першим українським коміксом, навіть якщо формат не є класичним, суть, як у оповіді з використанням малюнків, все одно зберігається [1].

Джерело: [10].

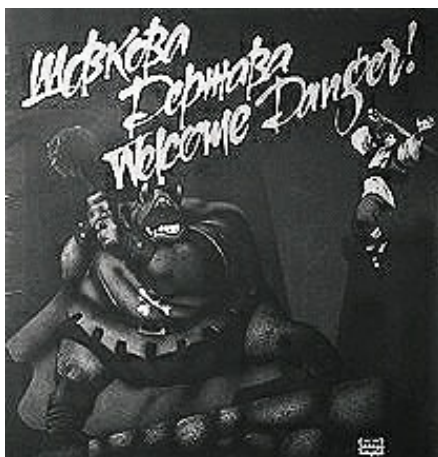
Рис. 5. Світ дитини

Джерело: [6].

Рис. 6. Чорнокнижник з Чорногори

Проте, першим українським коміксом можна вважати «Шовкова Держава». Сценарій для цього коміксу був написаний Василем Барищевим, а малюнки створив Фелікс Добрін. Видавництво «Дніпро» випустило цей комікс у м'якій обкладинці зі скобами в 1990 році. Іменно «Шовкову Державу» (рис. 7) розглядають як першу роботу українського коміксу [3].

Джерело: [9].

Рис. 7. Шовкова Держава

Один із перших коміксів, створених на основі роману, є «Ворошиловград», випущений у 2012 році за мотивами твору Сергія Жадана. Авторами цього коміксу є митці з Польщі – Мартін Сурма, відповідальний за ілюстрації, та Артур Вабік, який написав сценарій та надав консультації. Комікс вийшов у накладі 1000 примірників в Україні та Польщі, де він був розповсюджений безкоштовно. Автори офіційно оприлюднили оригінальний комікс в Інтернеті [11].

У кінці 2010-х років в Україні нарешті розпочалося перекладання та випуск всесвітньо відомих коміксів. Зокрема, з 2015 року видавництво «Ірбіс Комікси» розпочало публікацію українською мовою світової серії коміксів «Джеронімо Стілтон» від видавництва Atlantusa. Ця серія присвячена важливим подіям та видатним особистостям в історії людства [3].

У лютому 2018 року представництво британського видавництва коміксів "Fireclaw" в Україні вперше отримало права на переклад коміксів від Marvel Comics українською мовою від Panini Comics. Останнє є власником ліцензії на переклади коміксів Marvel мовами, такими як італійська, французька, німецька і інші. Першим коміксом від Marvel Comics, який був перекладений українською мовою, став легендарний твір "The Amazing Spider-Man" про всесвітньо відомого Людину-павука [3].

Українські комікси (мальюписи) почали ставати популярними приблизно в середині 2010-х років, незважаючи на їхню давню історію. Цей ріст популярності був спричинений кількома факторами, включаючи вплив успішних екранізацій коміксів від DC та Marvel. Фільми та серіали на основі цих коміксів здобули велику кількість шанувальників та прикували увагу глядачів, що сприяло поширенню коміксів в українській масовій культурі. За рахунок цього українці почали створювати власні комікси та поширювати їх [3].

Зараз українські мальюписи майже не відрізняються візуально від американських коміксів. Однак важливо впровадити новий термін «мальюпис», як частину національної культурної ідентичності. Навіть при значно меншому розмірі українського ринку, використання терміну «мальюпис» є важливою складовою визначення українського культурного простору [1].

Мальюпис та комікс – це два різних види художньої літератури, які об'єднують малюнки і текст, але вони мають кілька відмінностей. Мальюпис походить з української літературної традиції та історії мистецтва, мають більші розміри сторінок і більше реалістичні малюнки, а також часто використовують українську мову. З іншого боку, комікси мають свої коріння в американській та європейській поп-культурі та мас-медіа,

завичай мають стандартний коміксний формат, можуть бути більш карикатурними та стилізованими, використовують різні мови, а також спрямовані на різні аудиторії, включаючи дітей. І, нарешті, комікси мають світову популярність і поширеність, в той час як мальописи традиційно популярні в Україні. Такі відмінності визначають унікальність та характеристики цих двох видів мистецтва. Важливо зазначити, що мальопис як вид мистецтва має свої характерні особливості. Він поєднує в собі елементи живопису, графіки, релігійної символіки та народної традиції [7].

Однією з ключових проблем є питання існування комікс-індустрії в Україні. Важливо зрозуміти, чи можна взагалі застосовувати термін "комікс-індустрія" до нашої країни. Дехто висловлює думку, що поняття "індустрія" може бути більш застосованим до американського ринку, в той час як українська модель може бути спрямована на окремі мистецькі явища, а не на серійне виробництво. Однак важливо враховувати велику кількість винятків, які можуть руйнувати це загальне уявлення. Україна має свій власний шлях в розвитку коміксів, який не передбачає суто копіювань інших ринків, має своїх прихильників цього жанру в освітній сфері також, а не суто розважальній та різноманітну за віком читацьку аудиторію, серед якої багато і дорослих поціновувачів [12].

На сьогодні в Україні працює 9 видавництв, які випускають комікси українського виробництва, до яких належать: «MAL'OPUS», «Леополь», «Рідна Мова», «Asgardian Comics», «Fireclaw», «Nebeskey», «Northern Lights», «UA Comics» та «Vovkulaka» [12]. Також є велике різноманіття мальописів наприклад: «Даогопак» Максима Прасолова й Олексія Чебикіна, «Орда» й «Максим Оса» Ігоря Баранька, «Серед овець» Олександра Корешкова, «Залізна голова» Максима Удинського, «Пітмен» Єгора Ключника, «Кобзар» Іллі Бакута та інші [2].

Так, наприклад MAL'OPUS (Мальопус) українське видавництво гік-спрямування, засноване 2018 року, починало свій шлях із коміксів Marvel, а нині спеціалізується ще й на артбуках, манзі, книжках та тематичних кулінарних книгах. Мета команди «Мальопуса» випускати світові бестселери й тішити фанатів сучасної популярної культури ліцензійною друкованою продукцією високої якості.

Видавництво співпрацює з Marvel, Dark Horse, Oni Press, Insight Editions, Titan Books, Ubisoft, Square Enix, Shinchosha, Kadokawa, Ki-oon та багатьма іншими видавцями [5].

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що мальопис є наразі важливим видом української культури, який поєднує в собі спадок минулих поколінь та сучасні тенденції мистецтва. Вивчення цього явища важливо для розуміння сучасної української культури та є важливою частиною його ідентичності. Сучасний мальопис відкриває нові можливості для творчості та спілкування з аудиторією, розширюючи межі цього виду мистецтва.

Дослідження мальопису вимагає подальшого аналізу та вивчення його впливу на культуру. Розуміння ролі мальопису в українському освітньому та мистецькому просторі допоможе збагатити наше знання про культурний спадок України та виявити нові шляхи розвитку цього виду мистецтва в майбутньому.

Список використаної літератури

1. Знайди і покажи мальопис: про комікси на українському ринку. URL: <https://bookforum.ua/p/129>.
2. Історія українських коміксів. URL: <https://web.archive.org/web/20200802232549/https://uncomics.com/ukrainian-comics/>
3. Колісник О. В. Специфіка сучасних коміксів: традиції та інновації. *Графічний дизайн в інформаційному та візуальному просторі*. М. В. Колосніченко та ін. Київ: КНУТД. 2022. С. 16–35.
4. Кватирка у комікси #1 URL: <https://playua.net/kvatyrka-u-komiksy-1-2/>

5. Мальопис має значення: стан і перспективи української комікс-індустрії. URL: <https://tyzhden.ua/malopys-maie-znachennia-stan-i-perspektyvy-ukrainkoi-komiks-industrii/>
6. Мальописи – більше ніж комікси (історіографічний надрук). URL: <https://uageek.space/rk-malopysy-bilshe-nizh-komiksy>.
7. Найкращі комікси українською: сучасні й легендарні. URL: <https://grenka.ua/review-najkrashhi-komiksi-ukrayinskoju-suchasni-i-legendarni>.
8. Популярні українські комікси: цікава підбірка. URL: <https://shlyaheta.com.ua/populiarni-ukrainski-komiksy-tsikava-pidbirka/>
9. Перегляд книги. URL: <https://www.bukinist.in.ua/book/view/35420>.
10. "Світ дитини": історія з продовженням URL: <https://zbruc.eu/node/17732>.
11. Kolisnyk O. V., Ocheretna L. V., Yakovlev M. I., Kolosnichenko O. V. Tendencies and art techniques in contemporary comic book graphic design. *Art and design*. 2020. P. 34–45.
12. Kolisnyk O. Specifics of modern comics: traditions and innovations. *Graphic design in the information and visual space: Scientific monograph*. M. V. Kolosnichenko et al. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 20–44.
13. Livre électronique de Project Gutenberg Canada <https://www.gutenberg.ca/ebooks/toepfferr-histoiredemrjabet/toepfferr-histoiredemrjabet-00-h-dir/toepfferr-histoiredemrjabet-00-h.html>.
14. Yellow Kid. URL: <https://newspapercomicstripsblog.wordpress.com/2016/04/30/yellow-kid>.